

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΕΕΔΑ

Για το ζήτημα της εκπαίδευσης των κρατουμένων

30 Μαΐου 2018

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Έχει συσταθεί με το Ν 2667/1998 σύμφωνα με κανόνες των Ηνωμένων Εθνών, τις «Αρχές των Παρισίων». Σε αυτήν μετέχουν πρόσωπα οριζόμενα από τριάντα δύο φορείς (ανεξάρτητες Αρχές, πανεπιστημιακές σχολές νομικών και πολιτικών επιστημών, συνδικαλιστικές οργανώσεις, ΜΚΟ, πολιτικά κόμματα και υπουργεία).

Ανακοίνωση ΕΕΔΑ

Για το Ζήτημα της Εκπαίδευσης των Κρατουμένων¹

Η κατάσταση που επικρατεί στις ελληνικές φυλακές αποτελεί ζήτημα που από τη διευθέτησή του εξαρτάται ο βαθμός σεβασμού των δικαιωμάτων των εμπλεκομένων με το σωφρονιστικό σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕΔΑ παρακολουθεί με ιδιαίτερη ανησυχία υποθέσεις κρατουμένων, που κατά καιρούς απασχολούν τη δημοσιότητα και αφορούν κρατούμενους που έχουν εισαχθεί ως φοιτητές σε ΑΕΙ και διεκδικούν τη δυνατότητα παρακολούθησης μαθημάτων στο Πανεπιστήμιο με χορήγηση εκπαιδευτικής άδειας και ενεργοποίηση συστήματος γεω-εντοπισμού.

Η ΕΕΔΑ θεωρεί, ότι το δικαίωμα των κρατουμένων στην εκπαίδευση και η διασφάλισή του δεν αποτελούν μόνον εγγυήσεις που απορρέουν από το Σύνταγμα και τις Διεθνείς Συμβάσεις, αλλά ότι πρόκειται για ένα ουσιαστικό μέτρο- προϋπόθεση επανένταξης των κρατουμένων στην κοινωνία μετά την έκτιση της ποινής τους. Ταυτόχρονα, συνιστά μέσον δια του οποίου επιτυγχάνεται η ομαλή διαβίωση στα καταστήματα κράτησης, καθώς μειώνει το νεκρό χρόνο έκτισης της ποινής και συμβάλλει στην ψυχική και πνευματική καλλιέργεια των εγκλείστων με αποτέλεσμα τη μείωση της βίας. Ο τρόπος με τον οποίο διασφαλίζεται το δικαίωμα αυτό προβλέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία, αλλά είναι σαφές, ότι η διασφάλιση του συναρτάται με τις ιδιαίτερες συνθήκες στις οποίες υπάγεται η έκτιση της ποινής στέρησης της ελευθερίας.

Η ΕΕΔΑ λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή έρευνα και βιβλιογραφία για την πρόσβαση των κρατουμένων στην Ανώτατη Εκπαίδευση, αλλά και επίσημες Εκθέσεις φορέων, επισημαίνει, ότι: α) διαπιστώνεται ποικιλία πρακτικών στις Ευρωπαϊκές χώρες και στις Η.Π.Α. που εξαρτώνται και από τις συνθήκες σε κάθε κράτος και από άλλους παράγοντες όπως π.χ. εγκαταστάσεις, πόροι κλπ· β) σύμφωνα και με την πρόσφατη αναθεώρηση των κανόνων του ΟΗΕ για την μεταχείριση των κρατούμενων (Nelson Mandela rules), το επίπεδο και οι συνθήκες εκπαίδευσης στη φυλακή και για κρατούμενους επιβάλλεται να μην διαφοροποιούνται ποιοτικά από το υπόλοιπο σύστημα εκπαίδευσης. Επίσης ο στόχος της εκπαίδευσης των κρατουμένων σύμφωνα με τους ίδιους κανόνες είναι η αποτροπή της υποτροπής. γ) Εκτός αυτών, η εκπαίδευση των κρατουμένων εκτός φυλακής και υπό όρους, αποτελεί και ένα στάδιο της διαδικασίας επανένταξης και ως εκ τούτου, λειτουργεί και ως μια διαδικασία σταδιακής και δοκιμαστικής απόκτησης εμπιστοσύνης της Διοίκησης προς τον κρατούμενο· ταυτόχρονα, έτσι καλλιεργείται στους κρατούμενους το αίσθημα ευθύνης

---

¹ Το κείμενο υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ. Εισηγητές: Γεώργιος Σταυρόπουλος, Πρόεδρος της ΕΕΔΑ και Σοφία Βιδάλη, μέλος της ΕΕΔΑ με ειδικές γνώσεις επί του θέματος, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής του ΔΠΘ.

και αυτοδέσμευσης και ως εκ τούτου, η δια ζώσης παρακολούθηση μαθημάτων αποτελεί κρίσιμο μέσον για την επίτευξη αυτού του σκοπού· δ) παρόλα αυτά στην Ελλάδα οι εγκαταστάσεις και ο εξοπλισμός πολλών καταστημάτων κράτησης δε διασφαλίζουν τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος, που θα επιτρέπει την παρακολούθηση διαδικτυακών μαθημάτων· επίσης, συχνά οι υποδομές των ελληνικών ΑΕΙ δεν έχουν τον απαραίτητο εξοπλισμό για να καλύψουν τέτοιες ανάγκες, ενώ η υποστελέχωση δεν επιτρέπει τη δημιουργία ειδικών τμημάτων διδασκαλίας κρατουμένων ανά μάθημα στα ΑΕΙ.

Έτσι το ζήτημα της πρόσβασης των κρατουμένων στην Ανώτατη Εκπαίδευση συσχετίζεται άμεσα με τη δυνατότητα χορήγησης εκπαιδευτικών αδειών στους κρατούμενους. Η ΕΕΔΑ αναγνωρίζει, ότι οι συνθήκες έκτισης των ποινών κατά της ελευθερίας στη χώρα μας δεν είναι ιδανικές, ότι συχνά δεν ακολουθούν τις προδιαγραφές διεθνών οργανισμών, ότι η χορήγηση αδειών κάθε είδους δεν αποτελεί σημείο πολιτικής συναίνεσης, ενώ γίνεται συχνά αντικείμενο εκμετάλλευσης και από τους κρατούμενους, αλλά και αντικείμενο καλλιέργειας «ηθικών πανικών» στο πλαίσιο επικοινωνιακών χειρισμών, γεγονός που αποβαίνει σε βάρος των κρατουμένων.

Η ΕΕΔΑ γνωρίζει, όμως, ότι η διαδικασία χορήγησης αδειών και ιδίως, η διαδικασία χορήγησης εκπαιδευτικής άδειας σε κρατούμενους (άρθρο 58 Ν 2776/1999), είναι ένα σύνθετο ζήτημα, το οποίο, όμως, δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται αποσπασματικά ή με την ευρεία χρήση διακριτικής ευχέρειας ή υπό το πρίσμα της θεώρησης της ασφάλειας αποκλειστικά ως ενός κατασταλτικού ζητήματος. Η διασφάλιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση μέσω της χορήγησης εκπαιδευτικής άδειας, πρέπει να σταθμίζεται με βάση την ανάγκη προστασίας της ασφάλειας του κοινωνικού συνόλου με ήπια μέσα, σε συνδυασμό με την προστασία του συμφέροντος του κρατούμενου και σε συνάρτηση με ένα πλήθος παραμέτρων, που αφορούν και τη συμπεριφορά του κρατούμενου κατά την έκτιση της ποινής και την ομαλή λειτουργία της φυλακής για τους κρατούμενους και το προσωπικό, όπως ήδη προβλέπεται από τον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα (που όμως στερείται σαφήνειας).

Παρόλα αυτά, η ΕΕΔΑ επισημαίνει, ότι το ζήτημα των αδειών των κρατουμένων σε συνάρτηση με το δικαίωμα των κρατουμένων στην εκπαίδευση, θέτει προς διερεύνηση την ίδια τη νομοθεσία και την εφαρμογή της. Η ΕΕΔΑ έχει την γνώμη ότι η ισχύουσα νομοθεσία πρέπει να διασφαλίζει την ισορροπία ανάμεσα στην ασφάλεια των εγκαταστάσεων και στα δικαιώματα των κρατουμένων και να προάγει την κοινωνική επανένταξη τους. Αυτό πρέπει να προκύπτει και από το γράμμα του νόμου αλλά και από την εφαρμογή του. Η ΕΕΔΑ προβληματίζεται σχετικά με την αρμοδιότητα που ανατίθεται στο Πειθαρχικό Συμβούλιο των Καταστημάτων Κράτησης για τη στάθμιση της χορήγησης της εκπαιδευτικής άδειας (άρθρο 70 Ν 2776 /1999): η αρμοδιότητα αυτή δεν συνάδει με τη θέση και τη λειτουργία του συγκεκριμένου οργάνου στο σύστημα θεσμών των καταστημάτων κράτησης, αλλά ούτε και

με την πραγματική ανάγκη σήμερα τα μέλη του εν λόγω Συμβουλίου να έχουν απαραίτητα εξειδίκευση. Ειδικότερα, είναι καταρχήν παράδοξο, ο Εισαγγελέας επόπτης των Καταστημάτων Κράτησης να εκτελεί χρέη δικαστή στην πραγματικότητα. Επίσης, η ανάθεση σε ένα πειθαρχικό όργανο της αρμοδιότητας να αποφασίζει για τις εκπαιδευτικές άδειες των κρατουμένων, υποβαθμίζει τη σημασία του δικαιώματος στην εκπαίδευση, καθώς σε αυτό το πλαίσιο η εκπαίδευση δεν νοείται ως δικαίωμα, αλλά ως επιβράβευση για την σύννομη συμπεριφορά κατά την έκτιση της ποινής. Όμως, με δεδομένο ότι η εκπαίδευση είναι δικαίωμα, είναι τουλάχιστον παράδοξο, ένα πειθαρχικό όργανο να αποφασίζει για την απόλαυση ενός δικαιώματος των κρατουμένων, που η διασφάλισή του είναι θετική υποχρέωση του κράτους και είναι επομένως, είναι παράδοξο και αντιφατικό προς τις αρχές του Σωφρονιστικού Κώδικα, να εφαρμόζεται μια πολιτική επανένταξης μέσω ενός πειθαρχικού οργάνου.

Επιπλέον, στον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα από τη θέσπισή του το 1999, η λειτουργία του Δικαστηρίου Εκτέλεσης Ποινών (βλ. ιδιαίτ. άρθρα 84, 86, παρ. 1, 87, παρ. 1 και 2) ως δευτεροβάθμιου οργάνου προκαλεί προβληματισμό, επειδή τέτοιες αρμοδιότητες έχουν ανατεθεί στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών, χωρίς να έχει θεσπιστεί ως σήμερα ειδικά και αποκλειστικά αρμόδιο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών. Η ΕΕΔΑ θεωρεί, ότι σήμερα τόσο η ενασχόληση με την έκτιση ποινών, όσο και τα προβλήματα στα καταστήματα κράτησης, αποτελούν αντικείμενο ιδιαίτερων επιστημονικών κλάδων, καθώς απαιτούνται ιδιαίτερες και εξειδικευμένες γνώσεις των δικαστικών λειτουργών και των άλλων υπηρεσιών που αποφασίζουν για τα θέματα αυτά (όπως συμβαίνει πχ στα δικαστήρια ανηλίκων), όπως επίσης είναι αναγκαία και η δυνατότητα προσήλωσης στα συγκεκριμένα θέματα και επομένως, η αποκλειστική ενασχόληση του δικαστηρίου με τα ζητήματα έκτισης ποινών.

Η ΕΕΔΑ λαμβάνοντας υπόψη τις διαπιστώσεις που προηγήθηκαν, συστήνει:

α) την άμεση επανεξέταση της νομοθεσίας, ώστε να εναρμονιστούν οι προϋποθέσεις χορήγησης εκπαιδευτικών αδειών σε κρατουμένους με τις σύγχρονες τάσεις έκτισης ποινών, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, του ΟΗΕ και τις σύγχρονες τάσεις επανένταξης

β) την επανεξέταση των διατάξεων σχετικά με το αρμόδιο όργανο χορήγησης αδειών

γ) την άμεση σύσταση Δικαστηρίου Εκτέλεσης Ποινών, σε πρώτο και δεύτερο βαθμό, το οποίο θα έχει αποκλειστική αρμοδιότητα την εποπτεία και εκδίκαση υποθέσεων εκτέλεσης ποινών, θα στελεχώνεται από εξειδικευμένους δικαστές και σε συγκεκριμένες περιπτώσεις από επιλεγμένους από ειδικό μητρώο ενόρκους και θα εποπτεύει τα καταστήματα κράτησης της περιφέρειάς του.